

Fylligt Mannerheim-porträtt

Henrik Ekberg, *Gustaf Mannerheim: Bolsjevismens svurne fiende*, utgiven av Västnyländska kultursamfundet 2022, 640 s.

Att läsa den erfarne fackboksförfattaren Henrik Ekbergs nya Mannerheim-biografi är som att se nytolkningen av en klassisk pjäs. Är Ekbergs Mannerheim alltjämt den store patrioten? Hur iscensätts de dramatiska vändningarna i dennes liv? Vad nytt och värdefullt kan ännu sägas om Finlands genom tiderna överlägset mest omskrivna storman?

Ekberg är väl inläst på modern Mannerheim-forskning och har grävt fram ett och annat nytt av intresse ur arkiven. Det är således inte fråga om ett översiktsverk i gängse mening. Han tar ställning till tidigare forskning, kompletterar den med egna arkivfynd och har i slutet av varje kapitel en fotnot till sina källor.

Resultat är ett detaljrikt verk på över 600 sidor, som hade vunnit på en del strykningar. Detta gäller inte minst många av de krigshistoriska avsnitten i boken, som inte nämnvärt ökar läsarens insikter om Mannerheim eller Finlands öden under första och andra världskriget.

Å andra sidan innehåller boken flera mindre kända episoder i marskens liv, som torde intressera även dem som läst det mesta som skrivits om honom. Det angenäma helhetsintrycket förstärks av Ekbergs aningen snirkliga men alltid nyanserade stilistik.

Mannerheims ryska år avtecknas endast på 70 sidor, vilket är synd eftersom de 30 åren i den kejsrerliga arméns tjänst i hög grad kom att forma hans geopolitiska tänkande och ledarstil som militär och politisk beslutfattare i det självständiga Finland.

Ekberg betonar att den 37-åriga gardesryttmästaren gick ut i rysk-japanska kriget som frivillig av karriärstrategiska skäl och refererar ett brev som Mannerheim skickade till sina konstitutionellt sinnade bröder, som var starkt kritiska till hans beslut. Men han nämner inte

att Mannerheim i samma brev framhävde sin grundmurade lojalitet gentemot det ryska imperiet och dess armé.

Det var ju med denna hållning i bagaget som Mannerheim återvände till Finland senhösten 1917 för att bekämpa det tilltagande kaoset i imperiet. Ekbergs beskrivning av striderna i Finland 1918 är kompetent och mångsidig, även om han gärna hade kunnat påminna läsaren om att krigets orsaker och följder ytterst berodde på beslut som fattades i Berlin och Petrograd.

Mannerheim var som bekant rödgardisternas stora hatobjekt och våren 1920 höll han att falla offer för ett mordförsök i Tammerfors, som hade planerats av finska exilkommunister i Petrograd. Ett ofta förträngt faktum är däremot att man också inom jägarörelsen såg med stor misstro på denne "ryssofficer". Ekberg lyfter därför fram ett av jägaraktivister genomfört misslyckat attentat mot Mannerheim jägaraktivister vårvintern 1918.

Mannerheims riksföreståndarskap 1918–1919, privatliv och comeback i säkerhetspolitiken på 1930-talet får en mångsidig belysning. Ekberg kunde visserligen ha framhävt att Mannerheims försök i slutet av 1930-talet att remilitarisera Ålandsöarna och beredskap att tillmötesgå de sovjetiska kraven på gränsjusteringar hängde ihop. Målsättningen var att minska risken för att Finska viken och dess kustländer skulle bli krigsskådeplats i en tysk-sovjetisk konflikt.

Försöket misslyckades och dess blodiga konsekvenser upptar nästan hälften av Ekbergs bok. Beskrivningen vinterkrigets olika faser får en osökt att dra paralleller till Rysslands pågående försök att ockupera Ukraina. I bägge fallen överraskades anfallaren av hur effektivt den attackerade parten samlade in krafter. Mycket tyder på att långtidseffekten också kommer att bli den samma. Ukrainarna kommer aldrig att glömma varför de hädanefter alltid bör vara beredda på det värsta.

Ekbergs ingående beskrivning av det finsk-tyska vapenbrödrskapet inbegriper detaljerade redogörelser för hur fascistoida kretsar i Finland var beredda att stödja en tyskledd maktkupp i Finland sommaren 1944. Det märks att Ekberg har doktorerat på ämnet och kan sin sak.

Som så många andra Mannerheim-forskare har Ekberg svårt att skriva ut i klartext att vapenbrödskapet var en regelrätt och effektiv militärallians. Det kvittar säkert för många äldre läsare som vet att så var fallet, men hyllandet i denna fråga är helt onödigt. I synnerhet som det håller vid liv uppfattningen om att finländarna ännu tror att man förde ett separatkrig.

Ekberg opponerar sig mot Juhani Suomi som i sin biografi över Mannerheim åren 1943–1951 gör gällande att denne var djupt orolig över att Moskva skulle kräva hans fängslande och dom som krigsansvarig. Suomi ser onekligen allting genom den Mannerheim-kritiske Kekkonens glasögon.

I denna fråga får Suomi dock stöd av diplomaten G.A. Gripenberg, Mannerheims förtrogne som senhösten 1946 antecknade i sin dagbok ett samtal som han haft med marsken då denne övernattade några dagar på sändebudets Stockholmsresidens.

Mannerheim var utmattad efter en sjukhusvistelse och kände behov av att berätta om en återkommande mardröm. I den förde ryssarna honom med våld till Moskva där han förde häftiga samtal om kriget med Stalin. Hur slutade drömmen, frågade Gripenberg: "Mannerheim: naturligtvis såsom den alltid slutar – jag blev torterad. Och så gav han en ingående skildring av den tortyr, varför han utsatts."

Pärlean i Ekbergs fylliga levnadsteckning är ett tidigare okänt samtal som Mannerheim förde i oktober 1948 med general Erik Heinrichs, som hade anlåtats för att spökskriva marskens memoarer. Mannerheim påminde om att andra världskriget kunde tagit en annan vändning om Roosevelt hade dött före Pearl Harbor eller om Japan i stället angripit Sovjetunionen: "Amerika hade kanske ej ingripit och Ryssland hade måhända ej hållit ut."